

N:o 52.

Ank. till Riksd. kansli den 24 mars 1896, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.

Andra Kammaren har till lagutskottet hänvisat en af herr *Hedin* inom kammaren väckt motion, n:o 4, så lydande:

»Uti en af *J. Stadling* år 1894 utgifven skrift under titel: 'Vår irländska fråga. Bref till Aftonbladet från en studieresa genom Norrland' omnämnes, bland andra skildringar af det förfärande ekonomiska och moraliska elände, som skogssköflingshandteringen ådragit de nordligare länen, äfven den bland industrialismens många skamlösa yttringar, hvars engelska namn: *truck*-systemet naturaliserats i vårt och flera andra språk.

'Jag började' — säger författaren (s. 148) — 'jag började under mina färder i skogstrakterna komma under fund med åtskilliga ställningar och förhållanden, hvilka till en del äro egnade att förklara det sakförhållandet, att vissa bolags inspektorer, som börjat sin bana som fattige arbetare eller bokhållare, blifvit egare af hundratusentals kronor, och jag har genom senare undersökningar kommit så långt, att jag genom intyg kan styrka, att orsaken, hvarför arrendatorer tvingas att hos den eller den köpmannen taga sina förnödenheter, är den, att inspektoren betingar sig en viss procent, t. ex. 2 kronor 50 öre för hvarje säck mjöl eller spanmål, i stället för att af bolagets medel lemna arrendatorn penningar. Varan fördyras sålunda för arrendatorn, och denna fördyrning är inspektorens förtjenst. Ett åsyna vittne kan på ed intyga, att han sett t. ex. en af ett stort *Hernösands*-bolags ombud utfärdad anvisning å 8¹/₂ alnar ylletyg, 2 kilogram kaffe

Bih. till Riksd. Prot. 1896. 7 Saml. 29 Häft. (N:o 52.)

med mera, der ej något pris var utsatt, och under det arrendatorn höll på att köpa sakerna hos handlanden, förekom ej ett ord om priset. Här har nu köpmannen tillfälle att med 50 procent höja varans pris för den fattige arbetaren. Man kan lätt tänka sig, hvilken tidsspillan och förlust det blir för arbetaren att under vintern eller den del af sommaren, då han har sin bästa förtjänst, nödgas fara 4 à 6 mil till inspektoren och kanske få vänta en eller ett par dagar på denne herre och till sist ej få penningar, för hvilka han kunde köpa varor för billigaste pris hos hvem han vill, utan får då nöja sig med en anvisning att köpa den och den varan der och der. Det kan genom intyg styrkas, att inspektoren bestämmer dels huru mycket och dels hvad vara arrendatorn skall köpa, t. ex. om han vill köpa hvet- eller rågmjöl, måste han taga kornmjöl — från inspektorens qvarn. — — De ytterst få bolagsarrendatorer, som ej äro skuldsatte hos bolagen, kunna genom sin kredit betinga sig bättre pris på proviant hos enskilde handlande, men det stora flertalet, som har lösöreköp med bolagen och ingen kredit hos allmänheten, är tvunget att taga sina varor hvar helst och till hvad pris inspektorerna behaga bestämma. Här af framgår, att inspektorerna hafva större fördel af skuldsatte och beroende arrendatorer än af ekonomiskt oberoende.

Ofvanstående är hemtadt ur författarens iakttagelser i Ångermanland. Från öfre Norrland meddelar han (s. 179):

'I öfre Norrland, särskildt inom Lappmarkerna, i all synnerhet de nordligare, der så väl de stora afstånden som den glesa befolkningens fattigdom, lojhet och andliga omyndighetstillstånd göra det hardt när omöjligt för den att genom ombyte af vistelseort söka en bättre utkomst, har en mycket stor del af den fordom sjelfegande befolkningen faktiskt förvandlats till lifegna under bolagen. De äro tvungna, för att ej svälta ihjel, att arbeta åt bolaget: på vintern i skogarne, på våren och en del af sommaren med timmerflottning. I stället för penningar få de proviant 'på kontoret'.

— Huru mycket får ni betaldt för arbetet?

— Det veta vi icke, det få vi höra på kontoret.

— Huru mycket betalar ni för provianten?

— Det veta vi icke, det få vi höra på kontoret.

Vid tumningarna utöfva de i allmänhet ingen kontroll, prisen både på arbetet och provianten bestämmas af bolagen. Snart komma arbetarne, inhysingarne, eller hvad de nu skola kallas, i skuld hos bolaget, som gör med dem alldeles såsom det behagar. Att bolagen taga bra betaldt för sina varor, det hade jag sjelf tillfälle att utröna. Enligt räkningar, som förevisades mig, hade skogsarbetare i fjor t. ex. fått betala 45 öre kilogram

för nästan oätlig blekingssill, då i vintras god norsk sill kunde erhållas för 20 öre kilogram. För en säck mjöl har till och med på senare åren debiterats 40 kronor.'

Det förfärliga missbruk, hvarom dessa utdrag ur herr Stadlings sarkrika skrift handla, är ej blott lättare att bekämpa än många andra af honom berörda missförhållanden, för hvilka bolagsväldet bär ansvaret (jämför rubrikerna 'en allmän demoralisation', 'bolagsringar', 'lönkrögeri och dryckenskap' o. s. v.), utan bör kunna lätt nog utrotas, om lagstiftningsmakten, lyssnande till erfarenheten från andra länder, kraftfullt ingriper med fullständiga bestämmelser och strängt ansvar samt utrustar arbetsinspektion och åklagaremakt med nödig befogenhet.

Dylika missbruk i andra delar af landet hafva tid efter annan omförmäls i pressen, men torde endast i sällsynta undantagsfall komma till allmänhetens kännedom, emedan förtryckta bolagsslafvar dels icke våga, dels ej hafva utväg att göra sin klagan hörd.

Ehuru Riksdagen är vald af blott en mycket ringa röstberättigad minoritet, representerar den dock, enligt grundlagen, svenska folket i dess helhet. Detta betyder icke allenast rättighet att utöfva hela folkets å representationen öfverlättna makt, utan ock skyldighet att utöfva den i allas intresse, att lika mycket skydda deras rätt och främja deras välfärd, hvilka intet inflytande ega å representationens sammansättning, som det af grundlagen politiskt myndigförklarade fåtalets.

Jag vågar tro, att jag rätt uppfattat och ej fåfängt vädjar till denna representationens pligt, då jag härmed tillåter mig att föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en undersökning om det s. k. truck-systemets användning i vårt land samt derefter till Riksdagen afgifva förslag till de lagbestämmelser, som denna undersöknings resultat befinnas påkalla.»

I en vid motionen fogad bilaga har motionären lemnat en redogörelse för lagstiftningen i förevarande ämne i England, Tyskland, Luxembourg, Belgien, Österrike, Schweiz, Norge och Finland; och tillåter sig utskottet att hänvisa till berörda bilaga.

De upplysningar, som utskottet under behandlingen af föreliggande motion varit i tillfälle att inhemta, gå i en riktning motsatt den af motionären återgifna framställning, hvilken torde lida af vissa öfverdrifter.

Skildringar i pressen af sådana missbruk, som motionären antydt, hafva stundom befunnits vara vanställda och någon gång rent af upp-diktade.

I de fall, der arbetare eller andra underhafvande bereds tillfälle att genom husbondes eller arbetsgifvares försorg erhålla sina förnödenheter, har detta, såvidt utskottet har sig bekant, städse skett för att derigenom bereda de förstnämnde fördel och ej varit förenadt med något tvång.

Utskottet vill emellertid ej bestrida, att icke i enstaka fall missbruk härutinnan kan hafva egt rum, men äfven om så skett, lærer den utredning af frågan, som motionären förebragt, ej vara af beskaffenhet, att på densamma lämpligen kan byggas någon lagstiftningsåtgärd.

Utskottet hemställer följaktligen,

att herr Hedins ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 mars 1896.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herrar *von Krusenstjerna* och *F. Andersson* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.